

Évgyűriük | Dokumentum

Vujicsics Sztoján

~~Családunk eredetéről~~
~~KÖTŐDÉSÉBEN~~ - ~~TÖREDEKEKÉBEN~~
Török eredetéről

Családunk eredete lényegében megegyezik megannyi még fennmaradt, a történelmi sorssal és a történelem hánytatásaival immár három ~~száz~~ ^{öt} évszázada ^{hiálus} öröklődés magyarországi szerb család múltjával. Mind apai, mind anyai ágon őseim közvetlenül a török hódoltság után, a ^{XVII.} 17. század végén származtak Magyarországra. A Vujicsics ősök valahonnan ^{feltehetően} Szerbiából vagy Kelet-Hercegovinából, netán Montenegró földjéről, a Szandzsákból - ki tudná, s a családi hagyomány erre nézvést a leghaloványabb emléket sem örököltette át. Csarnojevics Arszen [?] Pec-i pátriárkánk oldalán kerültünk Baranyába, apám Dunaszekcsőn született, ahonnan édesanyja - nagyanyám - való volt, a Bébics családból, Cirill dédnagyapám gyermekeként. Dédnagyanyám, Jeliszaveta Mandics, récgörcsönyi volt. Úri családból valónak tartották, nagyapja, Jefrem Mandics, szerb tanító volt Baranyában. A múlt század huszas-harmincas éveiben számos szerb könyvben szerepel neve kinyomtatva az előfizetők között - Vuk Stefanović Karadžić munkáiban is, akinek nemzeti nyelvi reformját ő is terjesztette a baranyai szerbek között. A ^{XVII.} 17. század utolsó éveiben Csarnojevics Arszen pátriárkánk székhelye Dunaszekcső volt. Így az ősök ekkortájt részesei s tanúi voltak a hazai, betelepülő szerbek meghatározó történéseinek. A Vujicsicsok ugyancsak Baranyában, kissé délebb állapodtak meg, Borjádön, Budmérön. E honfoglaló szerbek emlékét ma már jobbra csak elhagyott, dűledező templomok, elhagyatott temetők idézik, vagy már emléküik is kiveszőben van. A dunaszekcsői templom ajtaja is már csak évente [?]

-2-

?
 nagyritkán nyikordul meg, amikor az alig tucatnyi szerb hívőnek liturgiát tart valamely távolból odajáró pravoszláv lelkész. Most, hogy e sorokat fogalmazom, s az egyre távolodó múlt emlékeit idézem, Pecről és a történelmi Koszovóról baljós híreket közvetít a rádió, s a ^{televízió} TV képernyőjén az ősök egykori hazájának tájai tűnedeznek fel kétségbeesett menekülők sokaságával. A történelem kérlelhetetlenül és kíméletlenül kísért! Számomra ugyan a végkifejlet vár: a Vujicsicsek utolsó sarja vagyok Magyarországon, s a családi krónika elmúlással immár befejeződik. (?)
*?

Anyám Budimlics Nevenka volt. Ősei ugyancsak három évszázada, Boszniából telepedtek meg a Bácskában. A Budimlicsok Szarajevóban voltak ismert, gazdag kereskedők. De a Boszniai Krajínában - Nyugat-Boszniában - ma is létezik Budimlics Japra, ha ugyan megkímélte a mostani polgárháború. Nem tudni, vajon anyám családnéve miként függ össze Budával, s hogyan jött létre sok nemzedékkel ezelőtt. Anyai dédnagyanyám, Perszida Vitkovics viszont a hercegovinai eredetű Vitkovics családból való, amely Trebinje mellől származott el magyar földre, Dél-Hercegovinából, e Dubrovnik mögötti ^{hegyvidék} szikár hegyvidékről. A Vitkovics család a ^{XVIII.} 18. században az egyik legnépesebb szerb nemzetiség volt honunkban, s főleg az egri Vitkovicsok ismertek. A mi családi Vitkovics-águnk feltehetően Szekula Vitkovics, a Péterváradai Sándor, a későbbi Újvidék (Neoplanta, Novi Sad) főkapitányának hajtása lehet. Innen eredhet dédnagybácsim, Vitkovics Demeter egyházi író és történész, aki még zombori magyar gimnazista korában Szinyei Józseffel levelezett. A második világháború kitörésekor Zágrábban volt görögkeleti szerb püspöki vikárius. Apám meg, aki 1928-ban a családból nősült - Budapest. Nagybácsimat 1941-ben az usztasák - mint szerbet - elűzték, Belgrádba menekült, ott is halt meg azután. Minket Budán kibombáztak. Egyébként sosem találkoztunk vele. Ez is amolyan közép-európai

-3-

sorsszerűség volt. Vitkovics Mihály és családja oldalági kötődés, s ki tudná annak indítékait, hogy útjaink a szerb-magyar irodalom berkeiben egyszer ^{mind} keresztezik egymást?

Apám, Vujicsics Dusán, érzékeny, gyöngécske gyerek volt, s aligha lehetett remény, hogy dunaszekcsői birtokunkon folytathatta volna a gazdálkodást. Am jó tanuló volt a szekcsői szerb elemi iskolában. Így Bébics Cirill, nagyapja, kézenfogta, s 1913-ban beíratta a Tolna-Baranya-Somogyi ágostai hitvallású evangélikus esperességi főgimnáziumba, Bonyhádon. A magyarországi szerb gyereket nem szívesen írták katolikus gimnáziumokba, így esett a választás Bonyhádra, és az ottani lutheránus középiskolára. Apám itt egy szociálisan és nemzetiségileg is rendkívül vegyes osztályba került. Mint görögkeleti diák, vásár- és ünnepnapokon a közeli Grábóc szerb kolostorba gyalogolt a liturgiákra, ahol akkoriban még élt néhány szerzetesünk. Mint "másvallásúnak" talán onnan volt hitoktatója is néhány más gimnáziumi szerb diákkal együtt. Ebből amolyan diákos fondorlatokra is sor került, hiszen mi még Julius Caesar naptárát követjük, s a bonyhádi szerb gimnazisták olykor visszaéltek azzal, hogy joguk volt kimaradni bizonyos ünnepeken. Az 1914/1915-ös iskolaévtől kezdve a második és harmadik osztályban osztálytársa lett a szintén baranyai, rácegrespusztai születésű Illyés Gyula (aki úgy emlékezett, hogy egy padban is ültek). Ekkor már dúlt az első világháború, amely éreztette a nemzeti feszültségeket a kiváló és szigorú gimnáziumban is. Illyés Gyula emlékezett vissza, hogy a bonyhádi evangélikus gimnáziumban megkövetelték a más nemzetiségűek tiszteletben tartását, s maga is életre szólóan itt tanulta meg az együtt élő nemzetiségek békességének létfontosságú parancsolatát. És a tolerancia alaptételét, mint az együttélés alapját.

-4-

Családunk kapcsolata Illyés Gyulával évtizedeken át lap-pangott. Apám figyelemmel kísérte könyveit, így került házunkba a Puszták népe, a háború éveiben a Magyarok, melyben Gyula bátyám a szerbség sorsának is szentelt néhány mozzanatot. Tihámér bátyámmal újítottuk fel a régi bonyhádi kapcsolatot: ő verseit, átköltéseit készült megzenésíteni, jómagam szerb és horvát költők közvetítésének nyertem meg. És elvitatkoztunk együttélésünk, közös létünk múltjáról, jövőjéről - az akkori jelenben.

Apám a hetedik osztályba a nagyírnű és történelmi karlócai görögkeleti szerb főgimnáziumba iratkozott be 1919-ben, s ott kitüntetéssel érettségizett 1921-ben. (Mindig kitűnő tanuló volt.) Ekkorra nagyot fordult a világ: szülőfaluja, Dunaszekcső ekkor néhány évre a Szerb Királyság ideiglenes megszállása alá került, az első világháború utáni demarkációs vonal Dunaszekcsőtől északra húzódott, Pécs és Baja beletartozott.

Az érettségi után némi tétovázás ^{+ kivétel} után apánk végül a Belgrádi Tudományegyetem Hittudományi Karára iratkozott be, s 1928-ban kitüntetéssel diplomált. E döntésében, úgy hiszem, az játszott meghatározó szerepet, hogy a hazai szerbségnek kívánt szolgálni, s ekkor - a húszas években - egyedül a pápi (és tanítói) pálya volt az, amely kisebbségünkhöz közvetlenül tartozott. (Eredetileg a Természettudományi Karra iratkozott be Budapesten, mert a földrajz érdekelte.) 1928-tól Pomázon szolgált, ott született Tihámér bátyám, és én is ott jöttem világra. 1939-ben Apám Budán, a régi récvárosi, tabáni szerb templom lelkésze lett - s utolsó papja is: a templom a háborúban megsérült, 1949-ben a kommunista önkény lerombolta. Láttam a templom lerombolását Sztálin hetvenedik születésnapjára. Ma is fájó emlék. Ekkor, 1946-tól már Pesten éltünk, de családunk sohasem rendezhette régi életét.

-5-

Életem maradandó élménye a második világháború. Budán éltünk. A háború beköszöntét 1941 áprilisában Teleki Pál öngyilkossága és Belgrád bombázása jelezte végérvényesen családi körünkben. Apám Belgrádban járt egyetemre, s fájdalmasan élte meg a jugoszláv főváros lerombolását. De baljós hírek érkeztek az országból is: fiatal pártfogoltját és lelkes kollégáját már április első napjaiban egy tartalékos tiszt túlkapaságnak ^{magyar} kivégezték. (1942. január 7-én, Szerb karácsonykor ^{már} jutott el a "hideg napok" híre. Apám ekkor Sárvára járt, ahol az ottani szerb internáltakon igyekezett segíteni a lelki vigaszon felül is. [1944 tavaszán Anyámmal és Tihamérral] elhagytuk budai lakásunkat, Hercegszántóra mentünk, anyai nagyszüleinkhez. Tihamért kis híján munkaszolgálatra vitték, bár alig múlt tizenöt éves. Tihamér életútja tele van baljós jelekkel: a Zeneakadémiáról a "láncos kutya" korszakban eltávolították. Végül Szíriában, Damaszkusznál érte a szokatlan halál: repülőszerencsétlenség áldozata lett. Azt is mondják, a gépet, amelyen Iránba ^{igyekezett}, lelőtték.

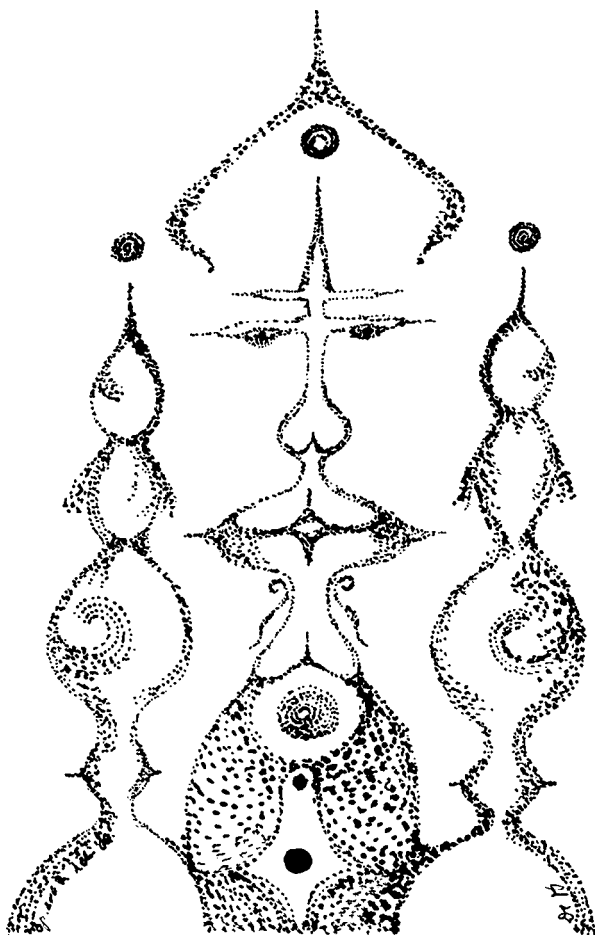
Életem meghatározó eseménye az 1956-os forradalom volt, melyet végzős bölcsészhallgató koromban éltem meg. Bár ez sem volt egyszerű, hiszen 1953-ban osztályidegen "X"-es származás ^{au} miatt (amihez járult szerb, akkoriban gyanús, jugoszláv barátoknak tekinthető eredetem is), nem vettek fel az egyetemre. A forradalomban nem játszottam ~~sem~~ lényeges szerepet, de Tihamérral együtt ott voltunk a Petőfi Kör megalapítói között. Életemből, pályafutásomból az '56-os megbélyegzés jó öt esztendőtt vitt el, bár ezek sem voltak természetlenek. Mai elkötelezettségeimben ezek voltak a meghatározók. A többi életrajzi adat lenne csak.

Úgy értesülök a rádióból, hogy Belgrádot, Újvidéket bombázzák. Barátaim, íróársaim vannak ott. Szerbek és magyarok. Az ősök földjéről szerbek és ^{albánok} ~~magyarok~~ menekülnek az esztelen erőszak elől.

A történelem felgyorsult. Ismétlődése egy emberöltő alatt is valóság lett.

1999. április 3.

Veszprémi László

NAGYANYÓ MESÉI – A TORNYOK ÖREGAPJA